

Przegląd Prawno-Ekonomiczny

REVIEW OF LAW, BUSINESS & ECONOMICS

lipiec-sierpień-wrzesień

Nr 48
(3/2019)

WYDZIAŁ ZAMIEJSKOWY
PRAWA I NAUK
O SPOŁECZEŃSTWIE | **KUL**

WYDAWCA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II | Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie
w Stalowej Woli

ADRES REDAKCJI

Redakcja „Przeglądu Prawno-Ekonomicznego” | 37-450 Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia 6a |
e-mail: ppe@kul.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

dr Artur Lis – redaktor naczelny (editor-in-chief) | dr David W. Lutz (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | dr Dariusz Żak – zastępcy redaktora naczelnego (associate editors) | dr hab. Grzegorz Wolak – sekretarz redakcji (administrative editor) | dr hab. Piotr T. Nowakowski – redaktor ds. międzynarodowych (international editor) | dr hab. Filip Ciepły, dr Isaac Desta (Holy Cross College w Notre Dame, USA), dr Dorota Tokarska, dr Dominik Tyrawa, dr Timothy Wright (Holy Cross College w Notre Dame, USA) – redaktorzy tematyczni (subject editors) | dr Piotr Pomorski – redaktor statystyczny (statistical editor) | mgr Agnieszka Lis – redaktor językowy polskojęzyczny (Polish-language editor) | mgr Tomasz Deptuła (USA) – redaktor językowy anglojęzyczny (English-language editor) | prof. dr hab. Nikoła Gołowaty (UKRAINA) – redaktor językowy rosyjskojęzyczny | dr Judyta Przyłuska-Schmitt – redaktor konsultant (consulting editor) | mgr Rafał Podleśny – redaktor techniczny (layout editor)

RADA NAUKOWA

ks. prof. dr hab. Antoni DĘBIŃSKI (Rektor KUL Lublin) | prof. dr hab. Thomas BURZYCKI (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | prof. dr hab. Wiktor CZEPUKO (Ukraina) | dr hab. Leszek CWIĘKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Czesław DEPTUŁA (KUL Lublin) | dr hab. Marzena DYJAKOWSKA (KUL Lublin) | abp. prof. dr hab. Andrzej DZIĘGA (Szczecin) | dr hab. Krzysztof GRZEGORCZYK (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu) | nadkom. dr Dominik HRYSZKIEWICZ (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) | prof. dr hab. Aleks JULDASZEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | prof. dr hab. Marian KOZACZKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Andrzej KUCZUMOW (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Pantelis KYRMIZOGLU (Alexander TEI of Thessaloniki, Greece) | dr hab. Antoni MAGDOŃ (KUL Stalowa Wola) | ks. prof. dr hab. Henryk MISZTAŁ (KUL Lublin) | prof. dr hab. Wojciech NASIEROWSKI (University of New Brunswick) | prof. dr hab. Jurij PACZKOWSKI (Ukraina) | prof. dr hab. Pylyp PYLYPENKO (Ukraina) | prof. dr hab. Anton STASCH (European Akademy of Technology & Management, Oedheim Niemcy) | prof. dr hab. Tomasz WIELICKI (California State University, Fresno) | ks. dr hab. Krzysztof WARCHAŁOWSKI (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

dr hab. Leszek BIELECKI (Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach) | dr Walentyn GOŁOWCZENKO (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr hab. Mirosław KARPIUK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr Barbara Lubas (Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach) | prof. dr hab. Oleksander MEREŻKO (Ukraina) | dr Kiril MURAWIEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr Łukasz Jerzy PIKULA (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) | ks. dr hab. Tomasz RAKOCZY (Uniwersytet Zielonogórski) | dr hab. Krystyna ROSŁANOWSKA-PLICHCIŃSKA (Wyższa Szkoła Zarządzania i Ekologii w Warszawie) | dr hab. Piotr RYGUŁA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) | dr hab. Romuald SZEREMIETIEW (Akademia Obrony Narodowej) | prof. dr hab. Jerzy Tomasz SZKUTNIK (Politechnika Częstochowska) | prof. dr hab. Dariusz SZPOPER (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr hab. Andrzej SZYMAŃSKI (Uniwersytet Opolski) | dr Agnieszka OGRODNIK-KALITA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

DRUK I OPRAWA

VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI | ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin | tel. 91 812 09 08 |
e-mail: druk@volumina.pl

ISSN 1898-2166 | Nakład 300 egz.

Spis treści

Artykuły

AGNIESZKA SADOWSKA-DZIWINA *Stosunek adwokackiej spółki partnerskiej do osób trzecich w zakresie odpowiedzialności partnerów za zobowiązania* | 12

KLAUDIA KIJĄŃSKA *Uprawnienie Zastępcy Prokuratora Generalnego do Spraw do Wojskowych do wnoszenia kasacji w sprawach karnych oraz wykroczeniach* | 27

KRYSTIAN WASILEWSKI *Status prawny komisarza wyborczego* | 38

IWO JAROSZ *Monistyczny system organów spółki kapitałowej w prawie polskim? Prosta spółka akcyjna i jej organy* | 46

KAZIMIERA JUSZKA, KAROL JUSZKA *Badawcza weryfikacja przestrzegania zasad prowadzenia oględzin w sprawach o zabójstwa w Polsce* | 65

MIROŚLAW KOPEĆ *Pomoc prawna udzielona przez adwokata z urzędu a zaliczka na podatek dochodowy od osób fizycznych w świetle orzecznictwa sądownoadministracyjnego* | 76

JAN KLUZA *Głos w dyskusji dotyczącej odpowiedzialności za przestępstwo narażania na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu z zaniechania* | 91

EMILIA TOPOREK *Klauzule generalne. Ich rola i znaczenie w prawie cywilnym* | 101

MATEUSZ KORZENIAK *Prawnokarna charakterystyka dozwolonego ryzyka gospodarczego* | 114

ALEKSANDRA RUDKOWSKA *Instytucja sędziego pokoju jako przejaw dojrzałego i samodzielnego społeczeństwa – studium przypadku II Rzeczypospolitej Polskiej* | 132

WIKTORIA KUZIA *Konflikt projektanta z inwestorem, na tle prawa do nienaruszalności treści i formy utworu architektonicznego* | 145

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Przestępczość podatkowa w Polsce popełniana w zakresie zobowiązań podatkowych w podatku od towaru i usług* | 158

MATEUSZ MĄKOSA *Stwierdzenie polskiego pochodzenia a prawo do repatriacji* | 172

MICHAŁ SŁUŻALEC *Zezwolenie na udział w rozprawie osobie niepełnoletniej w charakterze publiczności, a wyłączenie jawności rozprawy głównej w procesie karnym* | 189

JAKUB KOZŁOWSKI *Skutki wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie C-284/16 Achmea w kontekście kryzysu praworządności w Unii Europejskiej* | 199

KACPER ROŻEK *Wybrane problemy metodologiczne dogmatyki prawa administracyjnego (problem konceptualizacji prawa administracyjnego)* | 212

MATEUSZ KUPIEC *Granice prawa dostępu do informacji publicznej a ochrona prywatności osób wykonujących zawód adwokata lub radcy prawnego* | 222

KAROL JUSZKA *Wpływ świadczenia pieniężnego na efektywność instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego* | 236

ŁUKASZ CHYLA *Nowe prawo prospektowe - ocena zmian* | 247

KRZYSZTOF BOKWA *Odpowiedzialność deliktowa w Kodeksie Cywilnym Zachodniogalicyskim z 1797 r.* | 276

RAFAŁ ŻELAZKO *Prawne aspekty wznowienia granic przez geodetę* | 287

KAROL SKOREK *Myśl ekonomiczna Adama Doboszyńskiego – ujęcie krytyczne* | 311

Glosa

SŁAWOMIR ZWOLAK *Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 12 kwietnia 2017 r., II OSK 1295/16* | 325

DAMIAN DOBOSZ, ANNA NIZIOŁEK *Stosowanie klauzuli standstill na przykładzie glosy do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 czerwca 2011 roku w sprawie C-212/10 Logstor ROR Polska sp. z o.o. przeciwko Dyrektorowi Izby Skarbowej w Katowicach* | 338

JOANNA GŁÓWKA-LUTY *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2018 r., IV CNP 31/17* | 349

Tekst źródłowy

ARTUR LIS *Dwa synody z 1212 roku* | 367

Contents

Articles

AGNIESZKA SADOWSKA-DZIWINA *The attitude of the advocate partner company to third parties in the scope of partner liability for debts* | 12

KLAUDIA KIJĄŃSKA *Possibility to lodge a cassation by Deputy Attorney General for Military Cases in criminal proceedings and petty offense proceedings* | 27

KRYSTIAN WASILEWSKI *Legal status of electoral commissioner* | 38

IWO JAROSZ *One-tier board structure in Polish corporate law? The simple joint stock company and its board model* | 46

KAZIMIERA JUSZKA, KAROL JUSZKA *Studies vetting the observance of rules for conducting forensic evidence by inspection in killing cases in Poland* | 65

MIROSŁAW KOPEĆ *Legal assistance provided by the attorney advance on income tax from individuals in the jurisprudence of administrative courts* | 76

JAN KLUZA *A voice in the discussion about liability for crime exposing to imminent danger of loss of life or severe health damage commit by negligence* | 91

EMILIA TOPOREK *General clauses. Their role and meaning in civil law* | 101

MATEUSZ KORZENIAK *Criminal law characterization of permitted economic risk* | 114

ALEKSANDRA RUDKOWSKA *Justice of the peace as a sign of a grown and independent community – study upon the case of the II Republic of Poland* | 132

WIKTORIA KUZIA *Conflicts between the Designer and the Investor with Respect to the Right to Integrity of the Content and Form of the Architectural Work* | 145

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Tax crimes in Poland regarding the Value Added Tax* | 158

MATEUSZ MAKOSA *Legal confirmation of Polish origin in the context of the right to repatriation* | 172

MICHAŁ SŁUŻALEC *Allowing the minor as the audience to participate in the trial, and regulation of close trial in criminal proceedings* | 189

JAKUB KOZŁOWSKI *The impact of the judgment of the European Court of Justice in case C-284/16 Achmea in the context of the rule of law crisis in the European Union* | 199

KACPER ROŻEK *Selected methodological problems of dogmatics of administrative law (problem of the conceptualization of administrative law)* | 212

MATEUSZ KUPIEC *The boundaries of the right to access to public information and the protection of privacy of attorneys and legal coun-sels* | 222

KAROL JUSZKA *Influence of monetary benefit on the effectiveness of conditional discontinuation of criminal proceedings* | 236

ŁUKASZ CHYLA *New prospectus law - the analysis of changes* | 247

KRZYSZTOF BOKWA *Tortious liability in the West Galician Code of 1797* | 276

RAFAŁ ŻELAZKO *Legal aspects of paying borders through geodet* | 287

KAROL SKOREK *Economic thought of Adam Doboszyński – critical approach* | 311

Gloss

SŁAWOMIR ZWOLAK *Gloss to the judgment of the Supreme Administrative Court of 12 April, 2017, file ref. II OSK 1295/16* | 325

DAMIAN DOBOSZ, ANNA NIZIOŁEK *The application of standstill clause by the example of gloss of judgment of European Court of Justice from the 16th of June 2011 in case C-212/10 Logstor ROR Polska sp. z o.o. versus Dyrektor Izby Skarbowej w Katowicach* | 338

JOANNA GŁÓWKA-LUTY *Gloss to the judgment of the Supreme Court of December 11, 2018, IV CNP 31/17* | 349

Source text

ARTUR LIS *Two synods from 1212* | 367

Wiktoria Kuzia

Konflikt projektanta z inwestorem, na tle prawa do nienaruszalności treści i formy utworu architektonicznego

Conflicts between the Designer and the Investor with Respect to the Right to Integrity of the Content and Form of the Architectural Work

Wstęp

Problematyka związana z prawem do integralności utworu szczególnie uwiidocznia się przypadku utworów architektonicznych. Prawo to wywołuje bowiem konflikty pomiędzy projektantem i inwestorem, na tyle często, iż koniecznym wydaje się jego doprecyzowanie. Pomimo faktu, że głównym założeniem systemu prawa jest ochrona praw osobistych twórcy, odnotowuje się także przypadki, w których wprowadzone do projektu zmiany nie ingerują w prawo do nienaruszalności dzieła, co potwierdza orzecznictwo sądów. Celem niniejszego artykułu jest analiza tego zagadnienia, a także próba odpowiedzi na pytanie gdzie leżą granice ochrony twórcy ochrony utworu architektonicznego.

I. Polskie ustawodawstwo

Polskie prawo rozróżnia prawa autorskie na majątkowe i osobiste. Te drugie nieograniczone w czasie i niezbywalne chronią więź twórcy z dziełem, rozumianą jako „*stosunek autora do dzieła, wynikający z psychicznego, emocjonalnego i intelektualnego związku z utworem*”. Ścisłe powiązanie tych praw z osobą twórcy powoduje, że nie można się ich zbyć ani zrzec, jak również nie podlegają one

ograniczeniu czasowemu”¹. Otwarty katalog autorskich praw osobistych zawiera art. 16 pr. aut., zgodnie z którym autor ma prawo do:

- autorstwa utworu,
- oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo,
- nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania,
- decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności,
- nadzoru nad sposobem korzystania z utworu.

Prawo do integralności utworu zapewnia twórcy wyłączność w kształtowaniu formy dzieła i postaci w jakiej ma się ukazać oraz być rozpowszechniane i komunikowane publiczności². Świadczy tym samym o poszanowaniu postaci dzieła nadanej przez twórcę. Bazuje również na definicji prawa autorskiego, która obejmuje ochroną dzieła stanowiące przejaw osobowości twórcy zapewniając mu wyłączność w sferze zmian utworu. Twórca kreuje dzieło, które później stanowi jego „wizytówkę”. Dlatego też istotnym jest zapewnienie mu prawa do samodzielnego decydowania o formie, która utożsamiana jest z nim samym przez użytkowników dzieła³. Istotny jest zatem element subiektywny wynikający z oceny, czy dobro osobiste w odczuciu twórcy zostało naruszone, czy doszło do naruszenia stosunku uczuciowego autora do dzieła i zmącenia spokoju psychicznego wskutek przekonania twórcy o negatywnym wpływie zmian w utworze na reputację autora w opinii publicznej⁴.

Zgodnie z art. 49 ust. 1: „Jeśli w umowie nie określono sposobu korzystania z utworu, powinien on być zgodny z charakterem i przeznaczeniem utworu oraz przyjętymi zwyczajami”. Natomiast Art. 49 ust. 2 stanowi, że nabywca autorskich praw majątkowych „nie może, bez zgody twórcy, czynić zmian w utworze, chyba że są one powodowane oczywistą koniecznością, a twórca nie miałby słusznej podstawy im się sprzeciwić. Dotyczy to odpowiednio utworów, których czas ochrony autorskich praw majątkowych upłynął”. W pierwszej kolejności należy wyjaśnić, że pojęcie „następca prawny” o którym mowa w art. 49 ust. 2 rozumiane jest jako wszyscy uprawnieni z tytułu autorskich praw majątkowych. Oznacza to, że przepis ma zastosowania zarówno do podmiotu, który uzyskał zezwolenie na korzystania z utworu (licencja wyłączna lub niewyłączna), nabywcę autorskich praw majątkowych (jako skutek przeniesienia na niego

¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21.03.2014 r., sygn. akt.: IV CSK 407/13, Lex nr 1480340.

² A. Niżankowska, *Prawo do integralności utworu*, Warszawa 2007, s. 115.

³ Ibidem, s. 115.

⁴ M. Szaciński, *Zmiany w utworze naruszające prawo autora do integralności dzieła*, Pałestra 30/7(343), s.46, 1986.

autorskich praw majątkowych) czy spadkobiercę tych praw⁵. Zagadnienie to zostało już przesądzone w orzecznictwie⁶.

Wracając do art. 49 ust.2 , do „koniecznych” zmian zaliczyć możemy takie, które decydują o bezpieczeństwie lub związane są z usytuowaniem budynku, warunkami technicznymi bądź też uwarunkowaniami terenu. Istotna w tej kwestii może być również opinia, iż „nie powinno się oczywistej konieczności zmian redukować do usuwania ewidentnych błędów. Usprawiedliwieniem zmian mogą być również okoliczności natury technologicznej, ekonomicznej lub interes publiczny”⁷. Uznaje się, iż możliwość zastosowania art. 49ust. 2 ze względu na przesłankę „oczywistej konieczności może wynikać następujących powodów:

- konieczności spełnienia wymogów wynikających z przepisów prawa, z norm technicznych, zasad wiedzy;
- zmian mających na celu zwiększenie bezpieczeństwa użytkowników inwestycji;
- osiągnięcia znanego stronom celu zawierania umowy, związanego przede wszystkim użytkowym charakterem dzieła;
- uwzględnienia ekonomicznych interesów inwestora⁸.

Odnosząc się do pierwszej z przesłanek należy zauważyć, że dopuszcza ona możliwość naruszenia integralności utworu bez zgody twórcy. Zmiany te spowodowane są ze względu na wymogi prawne, co stanowi wystarczający powód by wykluczyć naruszenie autorskich praw osobistych⁹. Następna przesłanka ma na celu zwiększenie bezpieczeństwa, co zdaje się być uzasadnione w każdym przypadku jeżeli zachodzi konieczność poprawy warunków użytkowych obiektu. Trzecia wraz z czwartą przesłanką nawiązują do sytuacji, w której użytkowy charakter dzieła wpływa na jego przeznaczenie i sposób użytkowania. Zgodnie z art. 49 ust. 1 pr. aut, jeżeli w umowie nie został określony sposób korzystania z utworu, powinien on być zgodny z charakterem i przeznaczeniem utworu, a także przyjętymi zwyczajami. Taka sytuacja może mieć miejsce w przy-

⁵ Ewelina Rautszko, *Prawo do integralności utworu. Jak nie naruszyć osobistych praw autorskich?*, <https://lookreatywni.pl/baza-wiedzy/co-to-jest-prawo-do-integralnosc-i-utworu/>, dostęp: 02.06.2019r.

⁶ B. Błońska, komentarz do art. 49 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych w: R.M. Sarbiński, M. Siciarek (red.), *Prawo autorskie. Komentarz do wybranych przepisów*, LexisNexis 2014.

⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Wolters Kluwer S.A., wyd. IV, Warszawa 2016, s. 141.

⁸ M. Łuc, *Prawo do integralności utworu architektonicznego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2009, nr 2, s. 85.

⁹ Piotr F. Piesiewicz, *Dopuszczalność zmian w utworze architektonicznym w świetle ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, *Studia Prawnoustrojowe* 39, UWM, 2018, str. 292.

padku gdy np. właściciel lokali użytkowych przeznaczonych na wynajem musi dostosować lokal do wymagań kolejnego najemcy. Ze względu na dynamiczne zmiany zachodzące na rynku najmu powierzchni handlowych, wykluczenie możliwości dostosowywania architektonicznego lokali do aktualnych potrzeb rynkowych stanowiło by zbyt duże ograniczenie, a także kolidowałoby z ideą społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa do projektu architektonicznego.¹⁰

Ocena słuszności zmian musi bazować na interesie obu stron, z poszanowaniem ich praw autorskich. Nietrudno jednak stwierdzić, iż art. 49 zostawia nadal dużą swobodę w interpretacji. Problematyczne wydaje się dookreślenie „oczywistej konieczności”, a także „słusznych podstaw” w takiej dziedzinie jak architektura. W swej istocie łączy ona dwie wspomniane odmienne funkcje- estetyczną i funkcjonalną. W kwestii zakresu zmian projektowych każdy przypadek należałoby analizować osobno celem zdecydowania, która funkcja jest tą nadrzędną. W przypadku funkcji estetycznych -silnie działających na percepcję odbiorcy, utwór możemy traktować jako dzieło o walorach artystycznych zawierające pewną koncepcję, która jest spójna tylko wtedy kiedy współtworzą ją wszystkie zaprojektowane elementy. Ochrona praw twórcy w tej kwestii wydaje się być nadrzędną. Natomiast w przypadku architektury *stricte* funkcjonalnej- tj. szkoły, szpitale etc. należy rozstrzygać czy założenia funkcjonalne cechuje wyjątkowy charakter, a przede wszystkim uzasadniona idea, zgodnie z którą budynek spełnia potrzeby użytkowników. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 czerwca 2012 r. (sygn. akt I ACa 1083/11) stanowi, że: „ więź twórcy z utworem, którą chronią autorskie prawa osobiste, zależy od charakteru utworu i może być mniej lub bardziej ścisła, a tym samym różne natężenie może mieć należna twórcy ochrona.”¹¹ Wynika z tego, że nadrzędną kwestią jest ocena każdego przypadku z osobna uwzględniając specyfikę obiektu, jego walory estetyczne, użytkowe i takie, które świadczą jego indywidualnym charakterze. Istotny aspekt stanowi również stopień ingerencji i jego wpływ na odbiór dzieła. Naruszenie autorskich praw osobistych może mieć miejsce nawet w przypadku zmiany koloru elewacji, bądź też rozmiaru okien. Potwierdza to Orzeczenie Krajowego Sądu Dyscyplinarnego Izby Architektów z dnia 17.04.2008r. w którym stwierdza się, że „Nie ma wątpliwości, iż zmiana koloru elewacji oraz wielkości otworów okiennych w przypadku przedmiotowego

¹⁰ Piotr F. Piesiewicz, *Dopuszczalność zmian w utworze architektonicznym w świetle ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Studia Prawnoustrojowe 39, UWM, 2018, str. 293.

¹¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 czerwca 2012 r. (sygn. akt I ACa 1083/11).

obiekty skutkowałą zasadniczą zmianą zewnętrznego wyglądu budynku.¹² We wymienionym wyżej budynku inwestor zdecydował się na zmianę w kolorystyce elewacji i wielkości otworów okiennych budynków. Sam remont zakładał przeprojektowanie elewacji, czyli najbardziej wyeksponowanej i reprezentacyjnej części obiektu. Wszelkie ingerencje w jej formę skutkowałyby zaburzeniem koncepcji, która nie tylko odnosi się do samego obiektu, ale przede wszystkim do otoczenia i kontekstu, który bardzo często wymusza i definiuje wygląd elewacji. Dodatkowo, w tym samym orzeczeniu sąd uznał iż „Nie bez znaczenia jest również, iż niniejsze postępowanie dotyczy obiektu o charakterze indywidualnym, mocno wrysowanego w stołeczną architekturę. W tym stanie rzeczy zachodzi uzasadnione podejrzenie, iż faktycznie doszło do naruszenia praw autorskich twórców projektu architektoniczno-budowlanego tego obiektu, a w szczególności prawa do integralności utworu, czyli nienaruszalności jego formy i treści”. Podobny wyrok wydał również Sąd Wojewódzki w Krakowie w dniu 25 maja 1979 roku stwierdzając iż zmiana projektu dokonana przez inwestora, polegająca na „obniżeniu” zaprojektowanych budynków o kilka kondygnacji i zmian w zakresie zieleni oraz elementów małej architektury, w celu skrócenia czasu budowy oraz osiągnięcia oszczędności, nie jest uzasadniona i narusza prawo do integralności utworu przysługujące twórcy projektu.

Należy jednakże wspomnieć, iż twórcy nie przysługuje absolutna nienaruszalności dzieła, dlatego też powinien on każdorazowo rozważać realia korzystania z niego, a także przewidzieć kwestie o charakterze finansowo-ekonomicznym, a także interesy innych uczestników obrotu.¹³ Mianowicie, według orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 października 1997 r., *nie każda zmiana dowolnego elementu treści lub formy utworu narusza prawo do jego integralności [...], lecz tylko taka jego zmiana, która „zrywa” lub „osłabia” więź twórcy z utworem, usuwa lub narusza więź między utworem, a cechami indywidualizującymi jego twórcę*.¹⁴ Trudno jest wskazać element pracy architekta niezwiązany z działalnością twórczą. Każda decyzja odnosząca się do bardziej lub mniej istotnych elementów całości przyczynia się do końcowego efektu/odbioru. Niemożliwym wydaje się wskazanie w dziele architektonicznym elementów nienaruszających więzi autora z dziełem, bowiem każda część jest wynikiem myślowego procesu twórczego.

¹² Orzeczenie Krajowego Sądu Dyscyplinarnego Izby Architektów z dnia 17.04.2008r., Sygn. akt: KD II 02/08

¹³ A. Niżankowska, *Prawo do integralności utworu*, Warszawa 2007, s. 163.

¹⁴ Wyrok SA w Krakowie z dnia 29 października 1997 r., (I ACA 477/97, LEX nr 533708)

II. Analiza przypadków

Regulacje niektórych europejskich ustawodawstw są przestrzegane w sposób bardzo rygorystyczny. W przypadku dużych inwestycji takich jak dworce, muzea etc., realizacja niezaplanowanych w projekcie zmian jest praktycznie niedopuszczalna, co potwierdza sprawa berlińskiego dworca Hauptbahnhof zaprojektowanego przez Meinhard von Gerkan.

Fot. 1, Jedno z głównych wejść do berlińskiego dworca Hauptbahnhof, Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Berlin_Hauptbahnhof#/media/Plik:Berlinhbf.jpg.

Przekroczone pierwotne założenia w kwestii kosztów realizacji projektu zmusiły inwestora- Deutsche Bahn do rezygnacji z części jego elementów. Największym odstępstwem była zamiana przeszklonego dachu o dość skomplikowanej formie na wielokrotnie tańszy dach płaski. Dodatkowo skrócono konstrukcję części dworca, co w konsekwencji doprowadziło do sprzeciwu autora, który zdecydował wnieść sprawę na drogę postępowania sądowego. Ostatecznie sąd orzekł na korzyść twórcy projektu uznając dworzec za istotne dzieło sztuki, a wszelkie odstępstwa projektowe za niedopuszczalne bez zgody twórcy. Decyzja sądu zmusiła inwestora do przebudowy dachu zgodnie z pierwotnymi założeniami, co w konsekwencji zrodziło ogromne koszty i wstrzymało użytkowanie części

dworca na czas prac remontowych¹⁵. W przypadku budynku tak wysokiej rangi, całość dzieła powinna być zakończona zgodnie z projektem i wizją architekta. Ingerencja w ważną strukturę jaką tworzy dach narusza prawa autorskie twórcy projektu, a w szczególności prawa do integralności utworu, czyli nienaruszalności jego formy i treści.

W Polsce nie było dotychczas przypadku na tak dużą skalę, jednakże warto przytoczyć tutaj przykład placu św. Marii Magdaleny w Krakowie, gdzie zrealizowano projekt twórców z B2 Studio. Zwycięscy konkursu ogłoszonego w 1995 roku przedstawili propozycję na zagospodarowanie placu, która później doczekała się realizacji w zaplanowanej formie. Jednakże po upływie 5 lat Arcybractwo Miłosierdzia w Krakowie podjęło starania o ulokowanie na placu Św. Marii Magdaleny pomnika księdza Piotra Skargi. Na podstawie decyzji wydanej przez Prezydenta Miasta Krakowa o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu powstał pomnik o wysokości kilku metrów zlokalizowany w centralnym miejscu placu. Wzbudziło to sprzeciw projektantów z B2 studio, których zdaniem nowy element zaburzył ascetyczny charakter przestrzeni, stając się w niej dominantą, co zdecydowanie zaburzyło pierwotne założenia projektowe i naruszyło ich prawo do nienaruszalności treści utworu¹⁶.

Należy dodać że projekt aranżacji placu zakładał umieszczenie w obrysie dawnego kościoła gniazd stalowych przeznaczonych do montażu różnego rodzaju tymczasowych elementów aranżacji placu, na przykład tymczasowej sceny dla występów artystycznych¹⁷. Zlokalizowanie pomnika w centralnym miejscu eliminuje tę funkcję, nie pozwalając na wykorzystanie owych gniazd. Działanie to można interpretować jako naruszenie elementu funkcjonalnego utworu, jednakże stanowisko Sądu Apelacyjnego w Krakowie w tej sprawie jest odmienne. W wyroku z dnia 18 czerwca 2003 r. (I ACa 510/03) stwierdza, że „ochronie na gruncie prawa autorskiego podlegają (...) tylko estetyczne, a nie funkcjonalne elementy w strukturze utworu architektonicznego”¹⁸, uznając tym samym, że do naruszenia prawa do integralności nie doszło. Stanowisko to może jednakże budzić wiele kontrowersji, ponieważ współczesne tendencje w kształtowaniu architektury bazują na projektowaniu elementów funkcjo-

¹⁵ J. Bonowicz, *Utwór architektoniczny jako przedmiot prawa autorskiego*, https://www.eporady24.pl/utwor_architektoniczny_jako_przedmiot_prawa_autorskiego,artykuly,17,57,693.html, dostęp: 08.06.2019r.

¹⁶ J. Góra, *Prawa autorskie w ARCHITEKTURZE – prawo do integralności, czyli co można zmienić? Część 2*, <http://www.ipblog.pl/2012/10/prawa-autorskie-w-architekturze-prawo-do-integralnosc-i-czyli-co-mozna-zmienic-czesc-2/>, dostęp: 09.06.2019r.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 18 czerwca 2003 r. (I ACa 510/03)

nalnych posiadających jednocześnie wysokie walory estetyczne. Oznacza to tym samym, że elementy estetyczne- także twórcze, poprzez wyeliminowanie z utworu elementów funkcjonalnych, mogą stracić swoje znaczenie. Stanowisko sądu wskazuje, że elementy funkcjonalne nie są twórcze, co należałoby uznać za wątpliwe. W dzisiejszych czasach to właśnie cechy funkcjonalne dają możliwość tworzenia dzieł o indywidualnym charakterze, co stanowi podstawę do zakwalifikowania dzieła jako przedmiotu prawa autorskiego. Należy również podkreślić, że każdy element projektowy powinien posiadać swoje założenie funkcjonalne w przeciwnym razie wątpliwy wydawać się może cel jego zastosowania. Elementy estetyczne należy również interpretować jako utwory zależne, wynikające z pewnych wcześniejszych założeń funkcjonalnych, stanowiące ich uzupełnienie. Ingerencja w elementy funkcjonalne może zatem naruszać prawo do integralności utworu z kilku względów. Po pierwsze zmiany mogą wpływać na elementy twórcze i na odbiór dzieła jako całość. Po drugie same elementy funkcjonalne stanowić mogą przejaw działalności twórczej.

Fot. 2, plac św. Marii Magdaleny wraz z pomnikiem w Krakowie Źródło:https://pl.wikipedia.org/wiki/Plac_%C5%9Bw._Marii_Magdaleny_w_Krakowie#/media/Plik:Krak%C3%B3w_-_plac_Marii_Magdaleny.jpg

Innym krakowskim przykładem sporu o prawa autorskie jest słynny „Szkieletor”, stojący przy Rondzie Mogiłskim. Obiekt po 44 latach od rozpoczęcia prac budowlanych powstaje w zupełnie innej niż pierwotna formie, co wydaje się naruszać autorskie prawa osobiste, tj. integralność przestrzenną dzieła. Choć pierwszej koncepcji nie udało się zrealizować, to powstało jeszcze kilka innych autorstwa Krzysztofa Leśnodorskiego- ostatniego z żyjących autorów „Szkieletora”. Inwestor wybrał ostatecznie koncepcję Marka Dunikowskiego, której realizacja trwa po dzień dzisiejszy.¹⁹ Do konfliktu sądowego nie doszło, jednakże w świetle art. 16 pkt 3 można zastanowić się nad słusznością takich działań i potencjalnymi roszczeniami, które przysługiwałyby pierwotnemu architektowi.

Najsukuteczniejszym rozwiązaniem zapewniającym możliwość wprowadzenia zmian do projektu architektonicznego, wydaje się być uregulowanie tej kwestii w umowie. Zakres zmian może być ustalony poprzez strony w sposób bardziej lub mniej szczegółowy.²⁰ Rozróżnia się dwojaki rodzaj umów: dostępne na rynku szerokie spectrum gotowych projektów architektonicznych, a także projekty zlecone u konkretnego architekta- dopasowane do indywidualnych potrzeb. W pierwszym przypadku z zasady umowa będzie miała charakter umowy licencyjnej, w drugim zaś inwestor i architekt mogą tak ukształtować jej warunki, że będzie ona umową przenoszącą autorskie prawa majątkowe do projektu architektonicznego. W myśl art. 41 ust. 1 i 2 pr.aut. umowa o przeniesienia autorskich praw majątkowych lub umowa licencyjna obejmuje pola eksploatacji wyraźnie w niej wymienione. Istotne jest zatem poprawne określenie pól eksploatacji, a wcześniej wyraźne zdefiniowanie pojęcia „utwór architektoniczny”.²¹ Należy zasygnalizować jeszcze jeden istotny aspekt wywołujący konflikt między projektantem, a inwestorem. Mianowicie, w przypadku chęci wprowadzenia zmian do projektu przez inwestora, projektant powołując się na swoje autorskie prawa osobiste chce osiągnąć dodatkową korzyść majątkową. W takiej sytuacji inwestor byłby pozbawiony ochrony. W literaturze pojawiły się sugestie, mimo licznych wątpliwości, żeby w takich przypadkach powoływać się na art. 5 kc, zarzucając projektantom nadużycie swoich praw.²²

¹⁹ D.Hajok, *Szkieletor: spór o prawa autorskie*, http://krakow.wyborcza.pl/krakow/1,44425,6233467,Szkieletor__spor_o_prawa_autorskie.html, dostęp: 28.05.2019r.

²⁰ S. Stanisławska – Kloc, *Komentarz do art.16 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych* [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, red. D. Flisak, LEX 2015.

²¹ Piotr F. Piesiewicz, *Dopuszczalność zmian w utworze architektonicznym w świetle ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, *Studia Prawnoustrojowe* 39, UWM, 2018, str. 284.

²² J. Góra, *Potencjalny konflikt inwestora z projektantem na tle praw autorskich*, <https://www.kancelaria-szip.pl/strefa-wiedzy/280,potencjalny-konflikt-inwestora-z-projektantem-na-tle-prawa-autorskiego.html>, dostęp: 15.06.2019r.

Twórca, którego autorskie prawa osobiste zostaną naruszone może dochodzić swoich praw na mocy art. 78 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. W przypadku utworów architektonicznych naruszanie prawa do integralności utworu może skutkować ogromnymi stratami finansowymi. Należy zauważyć, że ustawa o Prawie Budowlanym nie zawiera nic na temat ochrony „utworu” architektonicznego i/lub urbanistycznego, i nie stanowi o integralności utworu ani o więzi twórcy (w tym wypadku architekta) z utworem. Realizacja utworu architektonicznego jest procesem skomplikowanym i rozległym w czasie, tak więc ważnym jest objęcie go ochroną podczas całego procesu powstawania. Ze względu na fakt uczestniczenia przy nim wielu podmiotów, zachodzi konieczność przenoszenia autorskich praw majątkowych autora na inne podmioty. W świetle tego potrzebne wydaje się definiowanie w ustawie o prawach autorskich hierarchii ochrony utworu- uznanie nadrzędności ochrony integralności samego utworu oraz nadrzędności więzi autora z utworem nad pozostałymi formami realizacji praw autorskich (majątkowe prawa autorskie, pokrewne prawa autorskie), czyli nadrzędności osobistych praw autorskich autora utworu.²³ Dodatkowo, należy podkreślić, iż projektowanie architektoniczne jest działalnością twórczą, więc ważne jest, aby ustawa Prawo budowlane także wносиła określoną hierarchię, umożliwiającą doprecyzowanie przepisów na płaszczyźnie ingerencji w utwory architektoniczne. Co więcej wyjaśniała konsekwencje, a także rolę i ważność integralności utworu i więzi twórcy z utworem.²⁴

Podsumowanie

Wynikające z uregulowania prawa autorskiego instrumenty ochrony prawnej prawa do integralności w odniesieniu do budowli będących utrwaleniami utworów architektonicznych, rodzą wiele problemów w praktyce i są przedmiotem dyskusji na całym świecie.²⁵ W dobie wzmożonego budownictwa, coraz częściej można zauważyć konflikt interesów między inwestorem a architektem,

²³ T. Basista, *Prawa autorskie w twórczości architektonicznej i urbanistycznej-analiza przypadku*. http://www.map.piib.org.pl/uploads/pliki/materia%C5%82y%20szkoleniowe/2018/10Basista%20T_%20Prawa%20autorskie%20w%20tw%C3%B3rczo%C5%9Bci%20architektonicznej-popr.pdf, dostęp: 07.06.2019r.

²⁴ Ibidem.

²⁵ J. Jezioro, *Ochrona prawa do integralności utworu architektonicznego post mortem auctoris – wybrane zagadnienia*, http://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/77861/23_J_Jezioro_Ochrona_prawa_do_integralnosci_utworu_architektonicznego_post_mortem_auctoris.pdf, dostęp: 20.06.2019r.

w którym ciężko jednoznacznie przyznać rację jednej ze stron. Teoretycznie, dokonywanie większości zmian w utworze powinno odbywać się za zgodą twórcy, w przeciwnym wypadku wymaga udowodnienia podstaw ich słuszności. Zmiany wpływające na bezpieczeństwo, wynikające z warunków technicznych, prawa budowlanego lub też mające charakter czysto funkcjonalny zdają się być uzasadnione. W innych przypadkach podstawową kwestią jest określenie czy zmiany dotyczą elementów twórczych, a jeżeli nie, to czy wpłynęły na postrzeganie utworu jako całości, co wynika to z prawa do integralności utworu, która chroni więź dzieła z autorem.

Bibliografia

- Barta J., Markiewicz R., Prawo autorskie, Wolters Kluwer S.A., wyd. IV, Warszawa 2016, s. 141.
- Basista T., *Prawa autorskie w twórczości architektonicznej i urbanistycznej-analiza przypadku*. http://www.map.piib.org.pl/uploads/pliki/materia%C5%82y%20szkoleniowe/2018/10Basista%20T_%20Prawa%20autorskie%20w%20tw%C3%B3rczo%C5%9Bci%20architektonicznej-popr.pdf, dostęp: 07.06.2019r
- Błońska B., komentarz do art. 49 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych w: R.M. Sarbiński, M. Siciarek (red.), Prawo autorskie. Komentarz do wybranych przepisów], LexisNexis 2014.
- Bonowicz J., *Utwór architektoniczny jako przedmiot prawa autorskiego*, https://www.eporady24.pl/utwor_architektoniczny_jako_przedmiot_prawa_autorskiego,artykuly,17,57,693.html, dostęp:08.06.2019r.
- Góra J., *Potencjalny konflikt inwestora z projektantem na tle praw autorskich*, <https://www.kancelaria-szip.pl/strefa-wiedzy/280.potencjalny-konflikt-inwestora-z-projektantem-na-tle-prawa-autorskiego.html>, dostęp: 15.06.2019r.
- Góra J., *Prawa autorskie w ARCHITEKTURZE – prawo do integralności, czyli co można zmienić? Część 2*, <http://www.ipblog.pl/2012/10/prawa-autorskie-w-architekturze-prawo-do-integralnoscii-czyli-co-mozna-zmienic-czesc-2/>, dostęp: 09.06.2019r.
- Hajok D., *Szkieleto: spór o prawa autorskie*, http://krakow.wyborcza.pl/krakow/1,44425,6233467,Szkieleto__spor_o_prawa_autorskie.html, dostęp: 28.05.2019r.
- Jeziorek J., *Ochrona prawa do integralności utworu architektonicznego post mortem auctoris wybrane zagadnienia*, http://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/77861/23_J_Jeziorek_Ochrona_prawa_do_integralnoscii_utworu_architektonicznego_post_mortem_auctoris.pdf, dostęp:20.06.2019r.
- Stanisławska – Kloc S., *Komentarz do art.16 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych [w:] Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, red. D. Flisak, LEX 2015.

- Łuc M., Prawo do integralności utworu architektonicznego, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2009, nr 2, s. 85.
- Piesiewicz Piotr F., *Dopuszczalność zmian w utworze architektonicznym w świetle ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Studia Prawnoustrojowe 39, UWM, 2018, str. 292-293.
- Niżankowska A., *Prawo do integralności utworu*, Warszawa 2007, s. 115.
- Niżankowska A., *Prawo do integralności utworu*, Warszawa 2007, s. 163.
- Piesiewicz Piotr F., *Dopuszczalność zmian w utworze architektonicznym w świetle ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Studia Prawnoustrojowe 39, UWM, 2018, str. 284.
- Rautszko E., *Prawo do integralności utworu. Jak nie naruszyć osobistych praw autorskich?*, <https://lookreatywni.pl/baza-wiedzy/co-to-jest-prawo-do-integralnosci-utworu/>, dostęp: 02.06.2019r.
- Szaciński M., *Zmiany w utworze naruszające prawo autora do integralności dzieła.*, Palestra 30/7(343), s.46, 1986.

Orzecznictwo

- Wyrok SA w Krakowie z dnia 29 października 1997 r., (I ACa 477/97, LEX nr 533708)
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 czerwca 2012 r. (sygn. akt I ACa 1083/11)
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21.03.2014 r., sygn. akt.: IV CSK 407/13, Lex nr 1480340.
- Orzeczenie Krajowego Sądu Dyscyplinarnego Izby Architektów z dnia 17.04.2008r., Sygn. akt: KD II 02/08
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 18 czerwca 2003 r. (I ACa 510/03).

Streszczenie

Celem artykułu jest przybliżenie problemu na płaszczyźnie prawa do nienaruszalności treści i formy utworu architektonicznego. Ze względu na brak szczegółowego zakresu możliwości wprowadzenia zmian do dzieła bez zgody twórcy, częstym zjawiskiem jest konflikt projektanta z inwestorem. Projektant powołując się na autorskie prawa osobiste może rościć sobie prawo do nienaruszalności formy dzieła. Zdarza się jednakże, że inwestor posiadający autorskie prawa majątkowe, chce z przyczyn ekonomicznych wprowadzić zmiany do projektu. W konsekwencji, powstaje spór, w którym istotna jest ocena jaki zakres zmian jest dozwolony. W artykule przytoczone zostały różne orzecznictwa sądu w tym zakresie, które nie stanowią jednakże wciąż jasnych reguł, pozostawiając szerokie pole do polemiki.

SŁOWA KLUCZOWE: integralność utworu, prawo autorskie, architektura

Summary

The issues related to the right to the integrity of a work are particularly visible in the case of architectural works. This right causes conflicts between the designer and the investor, which are so frequent it becomes necessary to make it more specific. Despite the fact that the main assumption of the legal system is the protection of the author's personal rights, there are also cases in which the changes introduced to the design do not interfere with the right to integrity of the work, which is confirmed by case law. The aim of this article is to analyze this issue and to answer the question of where the limits of an author's protection, in the case of architectural works, lie.

KEY WORDS: the integrity of the work, copyright law, architecture

Nota o autorze

Wiktoria Kuzia - studentka architektury na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej.